

Så här arbetar ni med personliga andningsskydd

Damm är ett problem som alla tåcker måste hantera. Bäst är att förebygga och ta hand om dammet vid källan. Men även om verksamhetsutövaren genomför åtgärder för att minska dammet finns det ändå ofta en risk för att medarbetarna kan exponeras. Det gäller speciellt vid underhållsarbeten. Då är det viktigt att ha rätt andningsskydd, och att ha bra rutiner för att använda dem på det sätt de är tänkt att användas på för att ge rätt skydd.

Damm är ett återkommande problem för alla tåcker. Det finns många faktorer som påverkar hur en arbetsplats bäst kan arbeta för att minimera att medarbetarna utsätts för risker från damm. Går det att bygga bort risken är det förstahandsvalet. Det kanske går att täcka in dammande verksamheter, ha fasta filter för hytter, kanske det går att ändra arbetssätt?

Men ibland behöver medarbetarna personliga andningsskydd. Detta blad tar upp de viktigaste frågorna för hur arbetsplatsen kan arbeta med personliga andningsskydd för att de ska ge rätt skyddseffekt. Arbetsgivaren ska då tillhandahålla andningsskydd som är lämpliga för användaren och uppgiften, utbilda anställda hur de använder, anpassar och underhåller skydden.

De vanligaste orsakerna till tillbud när det gäller personlig skyddsutrustning är

- att utrustningen inte fyller sin funktion på ett ändamålsenligt sätt
- att medarbetaren har fel personlig skyddsutrustning.
- dålig kunskap om hur den personliga skyddsutrustningen ska skötas eller användas
- negativ attityd till att använda skydd och kulturen på arbetsplatsen
- ekonomi – man vet vilka skydd man borde ha, men de upplevs som dyra
- tidspress – personalen upplever att de inte hinner med arbetet om de ska pyssla med den personliga skyddsutrustningen.

Skyddet ska vara en del av ett program

De lagkrav som beskriver vad som gäller vid användning av personligt andningsskydd finns i Arbetsmiljöverkets AFS 2001:3 *Användning av personlig skyddsutrustning*. Dessa lagkrav innebär bland annat att det inte räcker att alla medarbetare har ett andningsskydd, utan de ska ha rätt andningsskydd för den miljö de för tillfället arbetar i. Att ha ett andningsskyddsprogram är ett sätt att hantera och följa dessa lagkrav. Dessutom finns rekommendationer för hur man ska välja andningsskydd, sköta och underhålla dem i standarden EN 529:2005.

Arbetsgivaren har ett övergripande ansvar, och ska ha kompetensen att skapa och driva ett sådant program. De ska också övervaka att programmet följs och dokumenteras. Men även arbetstagaren har skyldigheter. De är skyldiga att följa det program som finns på arbetsplatsen, de är skyldiga att använda andningsskyddet på rätt sätt och vid rätt tillfällen, samt att rapportera eventuella problem.

Som en del av andningsskyddsprogrammet ska verksamhetsutövaren bland annat:

- identifiera farliga ämnen, som exempelvis kvarts
- göra en riskbedömning
- minimera risken med tekniska åtgärder
- välja lämpliga andningsskydd
- se till att alla medarbetare är utbildade i hur de ska använda, tillpassa och underhålla sina personliga andningsskydd
- utse och utbilda en kompetent person
- dokumentera samtliga åtgärder.

Den personliga skyddsutrustningen ska vara en del av ett program. Ett effektivt förebyggande arbete och säkert arbete i dammiga miljöer kräver en bra organisation och att alla har rätt utbildning.

Riskbedömningen ska innehålla en inventering av de dammkällor som finns på arbetsplatsen samt beskriva vilka arbetsmoment som kan medföra en risk att medarbetare exponeras för för damm. För att kunna göra bedömning om exponeringen kan innebära en risk för medarbetarens hälsa krävs ofta en mätning av inandningsluften och av mängden respirabelt damm eller kvartsdamm. Mätresultaten ska sedan jämföras med det hygieniska gränsvärdet.

Arbetsplatsen har generellt ingen egen utrustning för att mäta damm. Men det finns flera aktörer som verksamhetsutövaren kan vända sig till för att få hjälp med detta. Många vänder sig till lokala sjukvårdsföretag, exempelvis det som företaget köper andra sjukvårdstjänster ifrån. Leverantörer av personlig skyddsutrustning kan generellt också göra sådana mätningar.

En del av andningsskyddsprogrammet är att utse en så kallad kompetent person. Det är en person som ska dokumentera samtliga åtgärder inom programmet. Det handlar exempelvis om att dokumentera vilka skydd arbetsplatsen har, när de ska servas och vilka skydd som används vid vilka arbetsplatser. Det är även viktigt att dokumentera alla problem och avvikelser. Verksamhetsutövaren är skyldig att rapportera om och varför medarbetare inte använder sina skydd.

Många faktorer påverkar valet av skydd

När det gäller att välja ett lämpligt andningsskydd finns det ett antal faktorer som påverkar vilket skydd som ger det mest ändamålsenliga skyddet. Här är några sådana faktorer, men det kan finnas andra:

- Är det en fuktig miljö?
- Är det kallt?

- Behöver medarbetaren ha hjälm tillsammans med det personliga andningsskyddet?
- Har medarbetaren skägg?
- Har medarbetaren glasögon?
- Hur länge kommer arbetet som kräver ett personligt andningsskydd att pågå?
- Behöver medarbetaren ha hörselkåpor tillsammans med andningsskyddet?
- Behöver medarbetaren krypa?
- Ska medarbetaren svetsa?

Andningsskyddet måste vara anpassat till situationen. Exempelvis bör en medarbetare som arbetar med ett fysiskt krävande arbete eller om arbetet tar längre tid än två timmar ha ett fläktassisterat andningsskydd eller en andningsapparat med extern lufttillförsel.

För att få rätt skydd bör verksamhetsutövaren sammanställa ett batteri av frågor som kan ligga till grund för kravspecifikationen vid upphandlingen av personliga andningsskydd.

Det är viktigt att det finns en bra kommunikation mellan den kompetenta personen, medarbetarna och den eller de som sköter upphandlingen. Utan en sådan bra kommunikation finns det en stor risk att upphandlaren inte upphandlar de skydd, servicedetaljer eller tillbehör som alla som ska använda skydden faktiskt behöver i alla de olika miljöer där skydden ska användas. Det är viktigt att användaren får vara med och välja utrustning.

Olika arbetssituationer och olika miljöer kan kräva olika personliga andningsskydd. Exempelvis kan ett skydd som fungerar utmärkt för någon som ska arbeta i en dammig miljö en kort tid vara olämpligt för arbete i samma miljö en längre tid.

De som använder skydden ska ha rätt kompetens

När man ställt frågorna och valt skydd måste man också använda det på rätt sätt. Arbetsgivaren måste se till att de som behöver skyddet får tillräckliga färdigheter i att använda det. Medarbetaren har i sin tur också en skyldighet att ta del av den information som finns. Där ingår exempelvis att läsa bruksanvisningen. Skyddet ska vara säkert över tid. Det betyder att den som använder skyddet regelbundet måste inspektera det. Finns det delar som behöver underhåll eller servas? Banden på en halvmask behöver exempelvis bytas ut efter en tid. Hur är ventilernas funktion?

Företaget som levererar skydden kan hjälpa till med kompetenshöjande utbildning om det behövs, eller hjälp med att ändra beteenden och kulturen på arbetsplatsen.

En viktig fråga är när man ska byta filtret. En bra rutin är att använda ett förfiltret, att ha det som en del av den dagliga arbetsprocessen att arbeta med förfiltret. Byter man förfiltret varje dag så håller partikelfiltren mycket längre. Förfiltren är också mycket billigare än partikelfiltren, så det är en ekonomisk vinst att ha en bra process för att använda förfiltret på rätt sätt. Det kan även finnas förfiltret till maskiner och fläktar.

Gasfilter behöver bytas med rätt intervaller. Det är viktigt att det finns en bra rutin även för detta. Att exempelvis basera bytesintervallerna på lukt och smak är inte bra. När medarbetaren känner lukt eller smak genom gasfiltret borde filtret redan ha bytts. Prata med leverantören om hur bytesintervallerna ska fastställas.

Nödvärdigt med individuell tillpassning

En väldigt viktig del av arbetet med andningsskydd är att anpassa skyddet till den individuella användaren, och de som använder personliga andningsskydd ska ha rätt kompetens för att använda dem på rätt sätt. AFS:en rekommenderar att verksamhetsutövaren genomföra ett kvantitativt test på varje nytt personligt andningsskydd. Ett testsystem för andningsskydd är PortaCount. Det är en snabb och tillförlitlig kvantitativ mätmetod som visar hur bra andningsskyddet sitter på just den som ska använda det.

Dessutom bör den som använder filtret varje dag göra ett eget test, genom att hålla handen för filtret och andas in. Kommer det in luft i filtret då så är det inte tätt. Är det inte tätt kan det bero på att skyddet behöver underhållas, eller att en ny tillpassning behövs. Den som använder filtret kanske gått upp eller ner i vikt, eller har skaffat skägg. Med två dagars skäggstubb försvinner 90 procent av skyddseffekten, och med skägg 99 procent av skyddseffekten. Då får arbetsgivaren och arbetstagaren tillsammans hitta en annan lösning.

Hur skyddet ska tillpassas står i bruksanvisningen. Varje skydd, oavsett leverantör har information om detta.

Alla leverantörer av personlig skyddsutrustning ska kunna hjälpa till med tillpassningen av skydd.

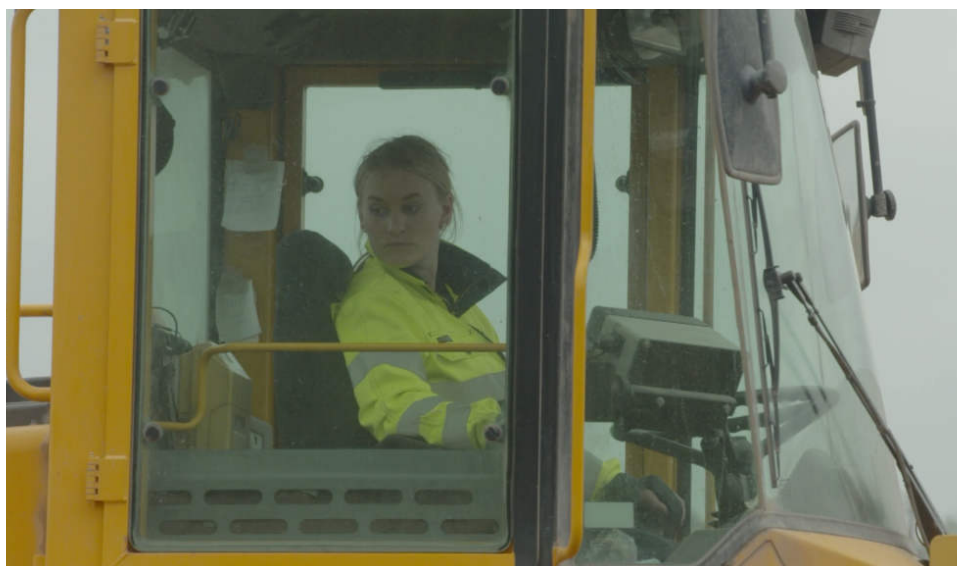

Bild: Skydda

Ha ett väl fungerande program!

Sammanfattningsvis så syftar Arbetsmiljöverkets regler och eventuella inspektioner till att säkerställa att verksamheten har ett andningsskyddsprogram som fungerar på ett bra sätt, där verksamheten har koll på vilka skydd och filter som används, när de ska användas och hur man gör för att medarbetarna ska använda filtren på rätt sätt. Har verksamheten inte ett väl fungerande andningsskyddsprogram kan man få en bot.

För att ett personligt andningsskydd ska fungera som det ska behöver det anpassas till den person som ska använda det. Om personer skaffar skägg eller ändrar sin vikt behöver skyddet anpassas på nytt.

Bästa sättet att undvika risker är att använda tekniska lösningar som gör att risken inte uppstår. En sådan lösning kan vara en hytt med övertryck.

Andningsskydd - grundutbildning

Förkunskapskrav: Inga

Max antal deltagare: 12 stycken

Kurslängd: Ca 3 timmar

Instruktör: Skyddacertifierad utbildare

Målgrupp

Alla som använder andningsskydd eller har ansvar för arbetsmiljö där andningsskydd krävs.

Målsättning

Efter godkänd kurs ska deltagaren:

- ha kännedom om vilka risker som är kopplade till arbete i förorenad miljö.
- förstå hur andningsvägarna fungerar.
- känna till vilka olika typer av andningsskydd som finns.
- känna till vad som ingår i ett andningsskyddsprogram.
- känna till metoder för att tillpassa andningsskydd.

Ur innehållet

- Vad säger arbetsmiljölagen?
- Arbetsgivarens och arbetstagarens ansvar.
- Riskanalys, riskbedömning.
- Hur fungerar kroppen, vad skyddar vi?
- Vilka olika typer av skydd finns?
- Gas och partikelskydd.
- Hygieniskt gränsvärde och skyddsfaktor.
- Undvika läckage, viktigt att tänka på.
- Underhåll, förvaring och skötsel av andningsskydd.

Så här kan en grundkurs i personliga andningsskydd se ut. Arbetsgivaren har ett ansvar för att alla som behöver en sådan utbildning får gå en. Därefter är det medarbetarnas ansvar att använda sina kunskaper och följa riktlinjerna i det andningsskyddsprogram som finns på arbetsplatsen.

(Exemplet är från Skydda.)